

Richtlijnen voor het milieueffectrapport
Dijkteruglegging Lent

Arnhem, november 2003
Gedeputeerde Staten van Gelderland

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
2	Probleemstelling, doel en besluitvorming	2
	2.1 Probleemstelling	2
	2.2 Doel	2
	2.3 Besluitvorming	4
3	Voorgenomen activiteit en alternatieven	5
	3.1 Inperking vooraf	5
	3.2 Alternatieven	5
	3.3 Aandachtspunten bij het beschrijven van de alternatieven	7
4	Bestaande milieutoestand en milieugevolgen	8
	4.1 Algemeen	8
	4.2 Rivierkundige aspecten	9
	4.3 Geohydrologische aspecten	10
	4.4 Natuur	10
	4.5 Landschap en cultuurhistorie	11
	4.6 Woon- en leefmilieu, bereikbaarheid	11
	4.7 Ruimtelijke kwaliteit en gebruiksmogelijkheden	11
5	Vergelijking van alternatieven	11
6	Leemten in informatie en evaluatie	12
7	Vorm en presentatie	12

Bijlagen

1	Hoofdpunten van het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage
2	Verslag hoorzitting Startnotitie m.e.r. dijkteruglegging Lent d.d. 22 mei 2003
3	Kennisgeving in de Staatscourant en in de regionale bladen d.d. 7 mei 2003
4	Overzichtskaart Lent
5	a Lijst van adviseurs en indieners schriftelijke en mondelinge zienswijzen
	b Samenvatting en beantwoording van gemaakte opmerkingen en/of zienswijzen
6	Natuurbescherming
7	Checklist systeemanalyse bodem en water

1 INLEIDING

Het ministerie van Verkeer en Waterstaat wil onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de "flessenhals" in de Waal ter hoogte van Nijmegen te verruimen. Wanneer gekozen wordt voor dijkeruglegging geldt de procedure uit de Wet op de waterkering (Wow). Ter ondersteuning van de besluitvorming over de aanleg van de nieuwe dijk moet een milieueffectrapportage (m.e.r.) worden uitgevoerd (Besluit m.e.r. categorie 12.1). Het waterschap Rivierenland stelt het dijkerugleggingsplan vast en is formeel initiatiefnemer in de procedure. Rijkswaterstaat, directie Oost-Nederland, is gemandateerd om op te treden als uitvoerend initiatiefnemer. Gedeputeerde Staten van Gelderland nemen het goedkeuringsbesluit over het plan en zijn daarmee bevoegd gezag in de m.e.r.-procedure.

Deze richtlijnen zijn leidraad bij het opstellen van het milieueffectrapport (MER) en zijn richtinggevend voor de inhoud ervan.

CENTRALE VRAAG LUIDT:

Welke informatie is nodig om het milieubelang volwaardig in de besluitvorming over de voorgenomen activiteit te betrekken?

Bij brief van 22 april 2003 is de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport.

De openbare bekendmaking van de start van de m.e.r.-procedure vond plaats in de Staatscourant nr. 87 van 7 mei 2003, alsmede in de regionale pers (De Brug Nijmegen) en het dagblad De Gelderlander Editie Betuwe/Tiel en Neder-Betuwe en Editie Nijmegen van 7 mei 2003 (bijlage 3).

De startnotitie heeft ter inzage gelegen van 8 mei tot en met 4 juni 2003 bij het waterschap Rivierenland te Tiel, Rijkswaterstaat, directie Oost-Nederland te Arnhem, in de openbare bibliotheek te Lent, het informatiecentrum Open Huis van de gemeente Nijmegen en bij het bevoegd gezag (provincie Gelderland te Arnhem).

Het bevoegd gezag heeft met medewerking van de initiatiefnemers op 22 mei 2003 in café Restaurant Het Witte Huis in Lent een openbare zitting over de startnotitie gehouden (voor insprekers bijlage 5a en verslag zitting zie bijlage 2).

De aldaar kenbaar gemaakte mondelinge zienswijzen en de bij ons binnengekomen schriftelijke zienswijzen hebben wij samengevat, becommentarieerd (zie bijlage 5b) en, voorzover relevant voor de inhoud van het MER, verwerkt in de richtlijnen.

Een werkgroep van de Commissie voor de milieueffectrapportage heeft op 8 juli 2003 haar advies voor de richtlijnen voor de inhoud van het op te stellen MER, overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) aan ons aangeboden.

De hoofdpunten van het advies zijn weergegeven in bijlage 1.

Van de wettelijke adviseurs is van de directeur van de directie Oost van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van het Regionaal Openbaar Lichaam Knooppunt Arnhem-Nijmegen geen reactie ontvangen en heeft de regionaal Inspecteur VROM regio Oost medegedeeld dat er geen nadere opmerkingen zijn behoudens het onderdeel leemten in kennis. De inspecteur verzoekt aan te geven welke onzekerheden blijven bestaan, wat de reden hiervan is en in hoeverre dit de kwaliteit beïnvloedt van de besluitvorming. Hij wijst voorts op de mogelijkheid om de eventuele leemten in kennis zo veel mogelijk op te vullen met behulp van een zogenaamd "deskundigenoordeel".

2 PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

2.1 Probleemstelling

De probleemstelling is in de startnotitie reeds voldoende duidelijk beschreven en kan, eventueel in samengevatte vorm, in het MER worden overgenomen.

2.2 Doel

Hoogwaterveiligheid

Als hoofddoel staat in de startnotitie:

"het realiseren van een duurzame oplossing ter plaatse van de rivierkundige flessenhals bij Nijmegen zodanig dat:

- a uiterlijk in 2015 minimaal een Rijnafvoer van 16.000 m³/s veilig verwerkt kan worden, zonder stijging van de waterstanden waarop de bestaande dijk is ontworpen;*
- b bijgedragen wordt aan de beveiliging tegen een in de toekomst verder toenemende Rijnafvoer (mogelijk tot 18.000 m³/s)".*

Mogelijkheden van dijkverhoging

Deze doelstelling perkt de ruimte voor mogelijke alternatieven in het MER in. Verdere dijkverhoging, een tot voor kort gebruikelijke oplossing bij problemen met hoogwaterveiligheid, valt bij deze formulering van de doelstellingen buiten de in beschouwing te nemen alternatieven. Argumenten daarvoor zijn:

- 1 Het rijksbeleid is erop gericht de toenemende waterafvoeren in de rivieren op te vangen door de rivieren te verruimen, in eerste instantie zonder daarbij de dijken te verhogen.
- 2 Het onderhavige MER is erop gericht te onderzoeken of rivierverruiming ter hoogte van Lent wenselijk is. Wanneer dat te veel negatieve effecten blijkt te hebben, wordt de procedure bij Lent gestopt en wordt een oplossing voor de problematiek gezocht in het kader van de besluitvorming over de Pkb Ruimte voor de Rivier.

Pkb Ruimte voor de Rivier

In de m.e.r.-procedure voor de Pkb Ruimte voor de Rivier zal ook een *business-as-usual* strategie worden uitgewerkt, waarin alleen dijkverhoging en andere technische maatregelen worden toegepast. Het MER moet duidelijk aangeven wanneer en op welke argumenten wordt besloten de procedure bij Lent te stoppen en oplossingen te vinden in het kader van het project Ruimte voor de Rivier. Ook dient duidelijk uitgelegd te worden waarom niet op de Pkb Ruimte voor de Rivier kan worden gewacht.

Kabinetsstandpunt Ruimte voor de Rivier

In het kader van de Pkb Ruimte voor de Rivier heeft het Kabinet uitspraak gedaan hoe om te gaan met geen-spijt-maatregelen. Het kabinetsstandpunt geeft aan dat maatregelen die pas bij verdere verhogingen van de maatgevende afvoer in de toekomst nodig zijn (de 2e doelstelling uit de startnotitie), maar die uit het oogpunt van kansen voor de regio van positief belang zijn en extra rivierverruiming realiseren, bij voldoende draagvlak in de regio vooruitlopend op die verdere verhoging (vóór 2015) worden uitgevoerd. Dit geldt ook voor formeel (nog) niet noodzakelijke maatregelen, passend binnen de lange-termijn-visie die voorkomen dat een gebied onnodig meerdere malen een ingreep te verwerken krijgt (bijvoorbeeld eerst voor 16.000 m³/s en later voor een hogere afvoer). Het project Rivierverruiming Lent sluit goed aan bij de intentie van het kabinetsstandpunt. Het project loopt vooruit op de Pkb Ruimte voor de Rivier en er is sprake van een majeure stedelijke ontwikkeling (Waalsprong) waarbij de stedelijke inrichting voor lange tijd zal worden vastgelegd. Dit betekent dat het zwaartepunt van de rivierkundige doelstelling ligt bij het realiseren van een plan, waarbij rekening wordt gehouden met een toekomstige afvoer van 18.000 m³/s bij Lobith.

Toekomstgerichtheid

Over de verhouding tussen de twee hoogwaterveiligheidsdoelstellingen dient het MER extra helderheid te geven. Als de maatregelen zo worden gekozen dat langs elk deel van de rivier de ingreep net voldoende groot is, zodat nergens dijken verhoogd hoeven te worden en nergens overruimte ontstaat, dan is aan de eerste doelstelling voldaan. In dat geval houdt elk gebied zijn "eigen broek" op, zoals de startnotitie dat formuleert.

Om in de toekomst een bijdrage te kunnen leveren aan het opvangen van nog hogere afvoeren, wordt er zo veel mogelijk naar gestreefd om reeds nu meer te doen dan voor het opvangen van een afvoer van 16.000 m³/s strikt noodzakelijk is dan wel moeten maatregelen makkelijk kunnen worden uitgebreid. Daarmee verschuift het accent binnen het MER van de eerste naar de tweede doelstelling, hetgeen in lijn is met het kabinetsstandpunt in dezen. De overwegingen voor dergelijke keuzen moeten expliciet zijn.

Het MER dient een bespreking te bevatten over de kans dat de rivier in de toekomst een hogere maatgevende afvoer moet verwerken (18.000 m³/s). Geef in het MER een reactie op de opmerkingen uit de inspraak over dit punt. Bespreek de kans op en consequenties van een eventuele wijziging in de afvoerverdeling.

Gedeputeerde Staten van Gelderland zijn van mening dat - in lijn met het kabinetsstandpunt - de rivierverruiming zich dient te richten op het zo veel mogelijk bijdragen aan een toekomstige afvoer van 18.000 m³/s.

Nevendoelstellingen

Als nevendoelstelling staat in de startnotitie:

"het realiseren van een oplossing met een goede ruimtelijke kwaliteit waarbij gestreefd wordt naar:

- 1 *het vernieuwen en waar mogelijk versterken van landschappelijke, cultuurhistorische, archeologische en natuurwaarden;*
- 2 *bijdragen aan de stedenbouwkundige samenhang en ruimtelijke structuur;*
- 3 *een goede bereikbaarheid (voor alle vervoerswijzen) en leefbaarheid (door variatie en differentiatie in woonmilieus)".*

Deze nevendoelstelling roept enkele vragen op, maar zal in het MER toch verder worden geoperationaliseerd. Het beoordelingskader op pagina 46 en 47 van de startnotitie geeft daarvoor een goede aanzet.

2.3 Besluitvorming

Vigerend beleid

Geef in het MER kort aan welke wettelijke en beleidsmatige randvoorwaarden en uitgangspunten gelden bij dit voornemen. Ga daarbij in ieder geval in op randvoorwaarden uit het Beleidsstandpunt Ruimte voor de Rivier, de Spankrachtstudie, het Verdrag van Valetta, de Nota Belvédère en de Beleidsregels Actief Bodembeheer.

Omdat een groot deel van het plangebied is aangewezen als Vogelrichtlijngebied en als Habitatrichtlijn- en natuurontwikkelingsgebied dient in het MER de essentie uit de toepasselijke regelgeving te worden besproken (zie ook bijlage 6).

Wat zijn de consequenties ervan bij uitvoering van het voornemen? Geef aan op grond van welke kenmerken het Habitatrichtlijn- en Vogelrichtlijngebied is gekwalificeerd. Geef aan waar de Ecologische Hoofd Structuur ligt en hoe de provincie en gemeente daaraan invulling hebben gegeven.

Te nemen besluiten

In het MER moet staan voor welke besluiten het is opgesteld. Leg duidelijk uit welke verschillende partijen bij de plan- en besluitvorming betrokken zijn, welke taken en verantwoordelijkheden deze partijen hebben in het besluitvormingsproces en waar de belangrijkste mogelijkheden zijn om inspraak te leveren of bezwaar aan te tekenen.

Beschrijf tevens volgens welke procedure en welk tijdpad de besluitvorming geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken. Tot slot moeten de besluiten worden aangegeven die in een later stadium nog moeten worden genomen om de voorgenomen activiteit te realiseren.

3 VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Inperking vooraf

Het project dijkteruglegging Lent kent een lange voorgeschiedenis.

In 2000 is een *quick-scan-onderzoek* uitgevoerd, waarin diverse oplossingsmogelijkheden zijn vergeleken. Op basis van dit onderzoek is door het Ministerie van Verkeer en Waterstaat besloten de dijkterugleggingsvariant nader te verkennen. Verder is in januari 2003 een studie gepubliceerd waarin alternatieven voor de dijkteruglegging zijn doorgerekend en varianten voor de uitvoering van een eventuele dijkteruglegging zijn verkend. Dat houdt in dat veel relevant onderzoek voorafgaand aan de m.e.r.-procedure is uitgevoerd. Deze rapporten moeten ook ter visie liggen, als het MER ter visie wordt gelegd. Ingestemd kan worden met de inperking die heeft plaatsgevonden.

Inzake de zuidelijke plangrens dient in het MER beschreven te worden of er bijvoorbeeld ter hoogte van de zuidelijke brugpijler nog perspectiefrijke maatregelen mogelijk zijn die bijdragen aan de oplossing van het probleem en die bij de beschouwing van de alternatieven en varianten moeten worden meegenomen.

3.2 Alternatieven

Algemeen

Op grond van de inperking vooraf is besloten twee alternatieven in het MER naast elkaar te leggen: het alternatief dijkteruglegging dat ontwikkeld is door Rijkswaterstaat, directie Oost-Nederland en het insprekersalternatief de "Lentse Warande".

Deze alternatieven moeten worden beschreven voorzover deze gevolgen hebben voor het milieu.

Daarbij verdient het aanbeveling om onderscheid te maken tussen activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (inrichting/aanleg) en in de gebruiksfase (gebruik en beheer).

Ook dient een doorkijk te worden gegeven naar de duurzaamheid van de oplossing voor de langere termijn. Bij elk alternatief moet worden aangegeven welke mitigerende en compenserende maatregelen worden getroffen.

Voor onderlinge vergelijking moeten de milieueffecten van de alternatieven volgens dezelfde methode en met hetzelfde detailniveau worden beschreven. Beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief is verplicht.

Varianten

In de startnotitie staan voor ieder van de alternatieven enkele varianten aangegeven. Deze varianten dienen apart en onderling te worden vergeleken. Voorkomen moet worden dat de variantenbeschouwing de hoofdvergelijking tussen de twee alternatieven minder inzichtelijk zou maken.

Nulalternatief, nuloptie plus

In de startnotitie staat terecht dat er geen reëel nulalternatief is. Volstaan kan worden met het beschrijven van de huidige situatie plus de autonome ontwikkelingen als referentie.

Wel dient het MER explicieter in te gaan op de mogelijkheden om de gesignaleerde hoogwaterproblematiek op te lossen via extra rivierverruiming benedenstrooms. Hierbij zal gebruik worden gemaakt van de "tussen" resultaten van de Pkb-studie. Deze *nuloptie plus* moeten zover worden uitgewerkt dat:

- a er een vergelijking op hoofdlijnen met de startnotitiealternatieven kan plaatsvinden;
- b er voor de besluitvormer voldoende informatie is om te kunnen besluiten met de plan- en besluitvorming inzake de flessenhals bij Lent op inrichtingsniveau door te gaan of de afweging onder te brengen in de Pkb Ruimte voor de Rivier.

Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu en binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen.

In de onderhavige m.e.r. zien wij geen aanknopingspunten voor een geheel nieuw meest milieuvriendelijk alternatief. Dat houdt in dat het meest milieuvriendelijke alternatief wordt bepaald door het vergelijken van de twee startnotitiealternatieven. De startnotitiealternatieven moeten daartoe op grond van een vergelijking van varianten zo goed mogelijk zijn geoptimaliseerd in meest milieuvriendelijke richting.

Natuur, cultuurhistorie en woon- en leefmilieu zijn de belangrijkste milieuaspecten bij het onderhavige project.

Het is niet ondenkbaar dat het aanwijzen van het meest milieuvriendelijke alternatief een bestuurlijke keuze impliceert over de vraag welke deelaspecten van het milieubelang het zwaarst wegen (natuurbescherming, kwaliteit van het woonmilieu, cultuurhistorische waarden etc.) In dat geval verdient het aanbeveling dat het MER deze keuze niet doet, maar volstaat met het aandragen van de informatie voor de bestuurders om een dergelijke keuze zo goed mogelijk te maken.

3.3 Aandachtspunten bij het beschrijven van de alternatieven

Doelbereik

- a De huidige waterkering in het projectgebied is ontworpen op een afvoer bij Lobith van 15.000 m³/s (MHW 1996). Geef van beide planalternatieven (Brokx, Lentse Warande) aan wat de waterstandsverlagende effecten zijn (zowel binnen het projectgebied tot zover de invloedssfeer van de beide alternatieven reikt buiten het directe projectgebied) bij een toename van de afvoer bij Lobith tot 16.000 m³/s respectievelijk 18.000 m³/s. Richtpunt daarbij is dat de in het MER te beschouwen rivierverruimende maatregelen zodanig dienen te worden ingericht dat de waterstanden uit het MHW 1996 bij beide afvoerscenario's niet zullen worden overschreden. Dit betekent dat het afvoerscenario van 18.000 m³/s daarbij in beginsel maatgevend is. Bij de rekenexercities dient zowel uitgegaan te worden van de huidige afvoerverdeling over de diverse Rijntakken, alsmede een variant waarbij de toekomstige afvoerverdeling aangepast wordt, waarbij de Waal een relatief hogere bijdrage dient te leveren aan de totale afvoer. In het MER dient een inschatting te worden gemaakt welke wijziging van de afvoerverdeling daarbij het meest waarschijnlijk is. In het MER dient een voorstel te worden gedaan voor de ontwerphoogte van de nieuw te realiseren waterkering.
- b Maak duidelijk welke mogelijkheden er per alternatief bestaan voor een verdergaande waterstandsverlaging. Te denken valt hierbij aan uitbreiding van de maatregelen in benedenstroomse richting.
- c Geef aan hoe het alternatief zou worden vormgegeven als nu alleen de maatregelen worden uitgevoerd die nodig zijn voor het opvangen van de afvoerhoging naar 16.000 m³/s en er voor hogere afvoeren in beginsel alleen reserveringen worden opgenomen.

Uitvoering

- a Geef een duidelijk en compleet overzicht van alle maatregelen die nodig zijn voor uitvoering van ieder van de alternatieven. Maak goede plattegronden en dwarsdoorsneden waaruit aanvullend op een beschrijving, de te nemen maatregelen en de dimensies daarvan duidelijk worden en waarmee deze te vergelijken zijn met de huidige situatie.
- b Beschrijf hoe de werkzaamheden naar verwachting worden uitgevoerd (grondbalans, grondstromen, tijdelijke depots, logistiek, tijdsduur, fasering, te gebruiken apparatuur, eventuele verkeersaantrekkende werking, eventuele aanleg van tijdelijke wegen en werkwegen).
- c Geef aan of verontreinigde grond vrijkomt en zo ja, wat hiermee wordt gedaan.
- d Geef aan of tijdens de werkzaamheden de kans bestaat dat vigerende streef- en grenswaarden voor hinder (geluid, trillingen, lucht) worden overschreden en welke maatregelen (kunnen) worden genomen.
- e Geef aan welke maatregelen (kunnen) worden genomen om in alle stadia van de uitvoering de bereikbaarheid van Lent en Nijmegen voor alle verkeerssoorten te garanderen.
- f Leg een relatie naar de planning van de werkzaamheden in het kader van de Waalsprong en de aanleg van de Tweede stadsbrug.

Eindbeeld

- a Geef inzicht in de eindbestemming van de deelgebieden in het plangebied.
- b Geef aan of, waar en hoe natuurgebieden worden ingericht, van welke natuurdoeltypen daarbij wordt uitgegaan en hoe de relatie is met de omliggende natuurgebieden. Geef aan hoe aan eventuele natuurcompensatieverplichtingen (zie bijlage 6) wordt voldaan.
- c Beschrijf hoe het gebied landschappelijk kan worden ingericht en ingepast in de omgeving.
- d Geef aan hoe de verkeersontsluiting zal zijn.
- e Vermeldt waar, welke maatregelen nodig zijn om wateroverlast of watertekort te beperken.

4 BESTAANDE MILIEUTOESTAND EN MILIEUGEVOLGEN

4.1 Algemeen

Bestaande situatie en autonome ontwikkeling

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied, inclusief de autonome ontwikkeling hiervan, moet worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten conform de voorstellen die hiervoor in de startnotitie zijn gedaan. Dat houdt in dat voor Ruimte voor de Rivier en de Tweede stadsbrug scenario's worden uitgewerkt.

Voor de invulling van de Waalsprong kan worden uitgegaan van het meest recente voorkeursalternatief waarin nog geen oplossing voor de rivierverruiming is verwerkt.

Duidelijk moet worden aangegeven welke relaties er zijn met de Waalsprong en de Tweede stadsbrug, hoe de projecten elkaar wederzijds beïnvloeden, welke onzekerheden er zijn en hoe hiermee in het MER wordt omgegaan.

Het studiegebied moet worden aangegeven en omvat de locatie en haar omgeving voorzover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden. Per milieuaspect (lucht, bodem, water, biodiversiteit) zal de omvang van het studiegebied verschillen.

Milieugevolgen

De milieugevolgen van de alternatieven dienen niet alleen in een onderlinge vergelijking van alternatieven (zie hoofdstuk 5) aan de orde te komen, maar ook in absolute zin, dat wil zeggen, afgezet ten opzichte van de bestaande situatie inclusief autonome ontwikkeling.

4.2 Rivierkundige aspecten

Hydraulische en morfologische effecten

Geef in het MER een beschrijving van de huidige situatie voor de rivierkundige, hydraulische en (geo)morfologische aspecten in onderlinge samenhang. Beschrijf voor de alternatieven meer specifiek de veranderingen in de toestand van het systeem, zoals:

- a veranderingen in stroomsnelheden en waterstanden (en de eventuele overruimte daarin), zowel in het zomerbed als op de uiterwaarden;
- b veranderingen in de (geo)morfologie van het zomerbed en de uitwisseling van sediment tussen zomerbed en uiterwaard (sedimentatiepatronen, afzetting van (vervuild) slib: hoeveelheden en kenmerken);
- c veranderingen van maatgevende hoogwaterstanden door ontwikkelingen in de morfologie en vegetatie(successie). Kijk daarbij naar optredende ecologische en morfologische processen over enkele decennia.

Scheepvaart

Aangegeven moet worden wat de invloed van de verschillende alternatieven is op de vaardiepte en breedte van het vaarwegprofiel. Ga in op te nemen maatregelen bij vaarwegversmalling en overige hinder tijdens de aanleg.

Ook het mogelijk optreden van hinderlijke stromingen voor de scheepvaart dient te worden onderzocht. Hierbij is van belang aan te geven bij welke waterstand de nevengeul gaat meestromen. Aangegeven zal moeten worden waar en in welke mate extra onderhoudsmaatregelen nodig zijn en of dat verschilt tussen de alternatieven.

4.3 Geohydrologische aspecten

Het MER dient een goed inzicht te geven in het functioneren van het huidige (grond)watersysteem. Duidelijk moet worden hoe het initiatief dit systeem beïnvloedt, zowel fysiek als qua functioneren.

Geef aan in hoeverre het initiatief inpasbaar is in het geplande watersysteem van de Waalsprong en schenk aandacht aan de onzekerheden die daarover nog bestaan.

De analyses moeten inzicht geven in de effecten die optreden bij de situatie dat de maximaal en minimaal te verwachten debieten tot afvoer komen.

Maak bij de beschrijving van de effecten onderscheid in:

- a primaire (hydrologische) effecten zoals verandering van grondwaterstanden, drooglegging, kwelhoeveelheden, de waterkwaliteit in het nieuw aan te leggen watersysteem, etc.;
- b afgeleide effecten zoals grondwateroverlast of -tekort, risico voor dijkdoorbraak als gevolg van piping, invloed op de bemalingscapaciteit, verplaatsing van bodem en grondwaterverontreinigingen etc.

Geef de verandering in de grondwaterstand, drooglegging en kwelhoeveelheden in ieder geval kwantitatief weer en maak deze aspecten tevens ruimtelijk inzichtelijk.

Bijlage 7 bevat een checklist die dient ter illustratie voor de te beschrijven onderdelen die noodzakelijk kunnen zijn om het huidig en toekomstig systeem en de invloed daarop bij uitvoering van het initiatief in beeld te brengen.

4.4 Natuur

Het voorkomen van planten en dieren in de huidige situatie moet worden beschreven aan de hand van recente inventarisaties. Besteed speciale aandacht aan de natuurwaarden in de buitendijkse gebieden, omdat hiervan weinig inventarisatiegegevens zijn. Voor vogels moet ook de wintersituatie worden beschreven.

In het MER moeten alle soorten worden geïdentificeerd die beschermd zijn op grond van Flora- en Faunawet die voorkomen in het studiegebied en die worden beïnvloed door de alternatieven (zie ook bijlage 6). Geef aan welke soorten doelsoorten zijn.

Beschrijf (in ieder geval) voor de doelsoorten het voorkomen van het aantal individuen/paren, de mate van bedreiging en bescherming en geef aan welke verandering in aantal bij het uitvoeren van de alternatieven wordt verwacht. Geef voor populaties van de doelsoorten de grootte, verspreiding, dichtheid en de betekenis van de populatie voor het behoud van de soort in Nederland. Geef aan of het uitvoeren van de alternatieven bijdraagt tot de kans op het verdwijnen of uitsterven van een populatie in het studiegebied.

Geef voor de beschermde natuurgebieden een beknopte ecologische beschrijving van de bijbehorende natuurdoeltypen.

Bespreek de randvoorwaarden (zowel abiotische als biotische) die nodig zijn voor het behoud of de ontwikkeling ervan en geef de veranderingen aan die hierin kunnen optreden onder invloed van de alternatieven.

Leg bij het beschrijven van de natuureffecten een duidelijke relatie naar het veranderen van de abiotische randvoorwaarden.

4.5 Landschap en cultuurhistorie

Bij de effectbeschrijving voor landschap en cultuurhistorie gaat het in aanvulling op de punten uit het toetsingskader om de mogelijke aantasting van:

- a landschappelijke kwaliteiten, waaronder zichtlijnen;
- b historische bebouwing;
- c historisch-geografische structuren, patronen en objecten, waarbij nog de mogelijke resten van de IJssellinie moeten worden genoemd.

4.6 Woon- en leefmilieu, bereikbaarheid

Bij de effectbeschrijving voor het onderdeel woon- en leefmilieu gaat het om de cumulatieve gevolgen van ongelijksoortige milieuaspecten voor de gezondheid en de sociale omstandigheden van mensen. Deze effecten dienen, voorzover mogelijk, integraal en afzonderlijk in beeld te worden gebracht.

Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de waardering van het plangebied na de uitvoering (belevingswaarde, gebruikswaarde) en om sloop van woningen en bedrijven.

Tijdens de uitvoering gaat het om mogelijke overlast door verminderde bereikbaarheid, geluid, trillingen en luchtverontreiniging, alsmede om mogelijke tijdelijke uitzichtbelemmeringen.

Om die effecten voor woon- en leefmilieu goed in beeld te brengen kan worden overwogen een belevingswaardenonderzoek uit te voeren.

Bij het goed in beeld brengen van de bereikbaarheidsproblematiek zal het nodig zijn resultaten van verkeersberekeningen te presenteren.

4.7 Ruimtelijke kwaliteit en gebruiksmogelijkheden

Veranderingen in de ruimtelijke kwaliteit onder invloed van de uitvoering van de alternatieven kunnen kwalitatief worden bepaald op basis van een beargumenteerd deskundigenoordeel en dienen betrekking te hebben op de aspecten stedelijke samenhang, relatie stad-rivier, herkenbaarheid en identiteit. Ook voor het in beeld brengen van de veranderingen in de gebruiksmogelijkheden voldoet het voorstel uit het toetsingskader.

5 **VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN**

De milieueffecten van de alternatieven moeten onderling en met de referenties (te weten de autonome ontwikkeling met scenario's) worden vergeleken.

Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de alternatieven verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden.

In de startnotitie staat een bruikbare aanzet voor een beoordelingskader dat kan worden gebruikt voor het vergelijken van de alternatieven op hun (milieu)effecten. Zeker wanneer het beoordelingskader wordt gebruikt bij een keuze tussen de alternatieven, of het aanwijzen van een meest milieuvriendelijk alternatief, dient een beschouwing over gewichten te worden gegeven. Meer in het algemeen is het aan te bevelen zo veel mogelijk aspecten met een gelijkwaardig gewicht in het overzicht op te nemen (door opsplitsing of clustering van deelaspecten). Enkele overige opmerkingen over dit beoordelingskader volgen hieronder.

- a Bij veiligheid dient ook de stabiliteit van de bestaande/te verleggen waterkering tijdens uitvoering en in de gebruiksfase te worden beschreven.
- b Bij de beoordelingsaspecten voor natuur moeten als criterium worden toegevoegd het behoud van levensvatbare populaties van soorten.
- c Parameter voor de archeologie: kwantitatief: aantallen (archeologische monumenten en vondstplekken) en ha (verwachtingswaarden per klasse).
- d Voor de aardkundige waarden ook een oppervlaktemaat gebruiken.
- e Bij hinder tijdens de uitvoering moet ook gekeken worden naar trillingshinder en hinder voor de scheepvaart.

Hoewel dit geen verplicht deel van het MER uitmaakt, is een indicatie van de kosten van de verschillende alternatieven en varianten gewenst.

6 LEEMTEN IN INFORMATIE EN EVALUATIE

In het MER moet staan over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Beschreven moet worden hoe ernstig het ontbreken van deze kennis is voor de te nemen besluiten.

Het verdient aanbeveling dat in het MER ook reeds staat welke onderwerpen voor evaluatie achteraf in aanmerking komen.

7 VORM EN PRESENTATIE

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht.

Uit de samenvatting van het MER moet - mede aan de hand van goed kaart- en beeldmateriaal - vooral duidelijk worden wat de alternatieven voor de omgeving gaan betekenen en hoe ze verschillen qua milieugevolgen.

BIJLAGEN

bij de richtlijnen voor het milieueffectrapport
Dijkteruglegging Lent

(bijlagen 1 t/m 7)

BIJLAGE 1

Hoofdpunten van het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER zeker onvoldoende basis biedt voor de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt:

- 1 Geef een bespreking van de kans dat de rivier in de toekomst een hogere maatgevende afvoer moet verwerken (18000m³/s).
- 2 Concentreer het MER op het uitwerken van het alternatief "dijkteruglegging" dat is ontwikkeld door Rijkswaterstaat Directie-Oost en het insprekersalternatief de "Lentse Warande". Zet deze duidelijk en gelijkwaardig naast elkaar.
- 3 Ga in het MER daarnaast in op de mogelijkheden om de gesignaleerde hoogwaterproblematiek op te lossen via dijkverhoging, dan wel extra rivierverruiming benedenstrooms.
- 4 Behandel in het MER woon- en leefmilieu, natuur, landschap en cultuurhistorie als belangrijkste milieugevolgen.
- 5 Geef bij de effectbeschrijving duidelijk aan welke relaties er zijn met de Waalsprong en de Tweede stadsbrug, hoe de projecten elkaar wederzijds beïnvloeden en welke onzekerheden er zijn.
- 6 Geef in de samenvatting van het MER - mede met goed kaart- en beeldmateriaal – vooral duidelijk aan wat de alternatieven voor de omgeving gaan betekenen en hoe ze verschillen qua milieugevolgen.

BIJLAGE 2

Verslag hoorzitting Startnotitie m.e.r. dijkteruglegging Lent

Datum : 22 mei 2003, van 19.30 tot 22.00 uur

Aanwezig : Provincie Gelderland
de heer D. ten Hooven en mevrouw A. Augustijn (voorzitter)

Rijkswaterstaat
de heer D. van der Graaf

Waterschap Rivierenland
de heer B. de Bruijn

Verslag : Vidipen Notuleerservice, Ede (Myrna J.E. Stekelenburg)

---

1. Opening en mededelingen door de voorzitter

Mevrouw Augustijn opent deze formele inspraakavond voor de m.e.r. dijkteruglegging Lent met een woord van welkom.

Programma van de avond

De avond begint met een informatief gedeelte aan de hand van een aantal presentaties, waarna de aanwezigen de gelegenheid krijgen om informatieve vragen te stellen.

Vervolgens wordt een pauze ingelast.

Na de pauze is het officiële inspraakgedeelte van de avond. De inspraakreacties worden in het verslag van deze avond vastgelegd en meegenomen in het verdere traject.

2. Toelichting op het project Dijkteruglegging Lent

Toelichting door de heer D. van der Graaf, projectleider Dijkteruglegging Lent

In februari 2000 is door toenmalig staatssecretaris mevrouw De Vries het advies 'Ruimte voor de Rivier' gepresenteerd. De staatssecretaris heeft daarbij toen de vraag neergelegd of het wel verstandig was om bij Nijmegen een nieuwe wijk te gaan bouwen zó vlak achter de bestaande dijk. Vanaf dat moment stond de 'flessenhals' bij Nijmegen op de kaart en zijn er verschillende studies gedaan naar mogelijke oplossingen voor dit knelpunt. De variant 'Dijkteruglegging' leek het meest effectief en heeft geresulteerd in het 'Plan Brokx'. Dit plan is, samen met het 'advies Brokx' de basis geweest voor de bestuurlijke overeenkomst die in april 2002 is afgesloten. In die overeenkomst staat een aantal belangrijke afspraken, o.a. dat er een MER wordt opgesteld voor de dijkteruglegging en dat alternatieven gelijkwaardig moeten worden onderzocht. Verder is in de bestuurlijke overeenkomst de organisatie daarvan vastgelegd, namelijk: het instellen van een stuurgroep, een projectgroep en een breed samengestelde adviesgroep. De bestuurlijke overeenkomst omvat ook een aantal afspraken over schadevergoedingen en -regelingen, maar dat aspect is vanavond niet aan de orde.

De nu voorliggende startnotitie is het begin van de m.e.r.-procedure. Het volgende zij daarbij opgemerkt:

- De doelstelling is tweeledig, namelijk rivierkundig en ruimtelijk.
Wat de rivierkundige doelstelling betreft moet minimaal rekening worden gehouden met de norm van een waterafvoer over de Rijn van 16.000 m³/seconde. Gezien echter de ontwikkeling van een toenemende waterafvoer, is in het rapport 'Ruimte voor de Rivier' als Kabinetsstandpunt neergelegd dat rekening moet worden gehouden met een toename van de waterafvoer tot mogelijk 18.000 m³/seconde.

De ruimtelijke doelstelling is ondergeschikt aan de rivierkundige. De ruimtelijke inrichting moet volgend zijn op de rivierkundige oplossingen, maar er moet wel een bepaalde ruimtelijke kwaliteit zijn.

- Niet alleen de optie dijkeruglegging (*plan Brokx*) wordt onderzocht, maar ook het alternatief van profielverbreding met een ruimtelijke reservering voor een eventuele toekomstige dijkeruglegging (*Lentse Warande*). Dat alternatief houdt in dat de rivier wordt verruimd terwijl de dijken (vooralsnog) blijven staan. Vóór de bestaande dijk wordt een diepe geul gegraven, die bij hoogwater extra capaciteit toevoegt aan de afvoercapaciteit, met een scheidingsdam tussen de Waal en de geul. Het plan Brokx houdt in dat er 350 meter landinwaarts een nieuwe dijk wordt aangelegd met daarvoor een geul, waardoor extra ruimte voor de rivier wordt gecreëerd.

In de m.e.r.-procedure zullen alternatieven met elkaar en met de huidige situatie worden vergeleken. Voorgeschreven is dat daarbij vaststaande ontwikkelingen moeten worden betrokken.

Aangenomen is dat de Waalsprong als zodanig moet worden meegenomen. Met andere woorden: de huidige situatie, aangevuld met het voorkeursmodel van de gemeente, is de basis voor de vergelijkingen.

De komst van een tweede brug over de Waal is nog niet zeker. In de m.e.r.-procedure zullen daarom de verschillende alternatieven met elkaar worden vergeleken uitgaande van de situatie met een tweede brug en een situatie zonder tweede brug.

Een andere belangrijke onzekere ontwikkeling die aan de hand van scenario's zal worden gezien, is het project Ruimte voor de Rivier. In het eerste scenario wordt er van uitgegaan dat ook overal elders langs de Waal voldoende rivierverruiming wordt gerealiseerd. In het tweede scenario wordt elders geen rivierverruiming gerealiseerd.

In de startnotitie is beschreven wat er allemaal onderzocht gaat worden. De aanwezigen vanavond kunnen meegeven of er nog zaken over het hoofd zijn gezien.

Toelichting door de heer B. de Bruijn, Waterschap Rivierenland

De dijken in het gebied van Waterschap Rivierenland zijn minimaal versterkt op de norm van 15.000 m³/seconde, hetgeen betekent dat de huidige situatie geen aanleiding tot grote zorgen geeft. Voor de toekomst moet echter rekening worden gehouden met hogere rivierafvoeren en een stijging van de zeespiegel, reden waarom hoogwaterbescherming bij het waterschap hoog op de bestuurlijke agenda staat. Het beleid van het Waterschap is erop gericht om ruimte voor de rivier te creëren en dan kan dijkeruglegging een optie zijn.

Wat het Waterschap betreft zal voor de flessenhals bij Nijmegen een zgn. toekomstgerichte maatregel moeten worden getroffen, oftewel een duurzame oplossing voor de lange termijn. Als voor het alternatief Lentse Warande wordt gekozen, dan kan de huidige dijk gehandhaafd blijven en is er voor het Waterschap geen bijzondere taak weggelegd. Bij het alternatief Brokx is er sprake van dijkeruglegging, en dan zal de planvaststelling een besluit zijn van het Waterschap. Dat besluit moet dan worden goedgekeurd door de Provincie en daarvoor moet een MER worden opgesteld.

De kruinhoogte van de te realiseren dijk is afhankelijk van de mate van rivierverruiming die het Rijk kan realiseren. Als er sprake is van veel rivierverruiming, dan zal de dijk lager kunnen worden. Als echter de gemeente plannen wil realiseren met bebouwing op en aan de nieuwe dijk, dan zal ook met toekomstige mogelijke ontwikkelingen rekening

moeten worden gehouden. Dat houdt wellicht een hogere dijk in, of in ieder geval een dijk die bij toekomstige ontwikkelingen zonder problemen te verhogen is.

Het planproces voor het dijkontwerp start nu, en daaraan zijn de volgende eisen te stellen:

- zijn alle relevante, denkbare en uitvoerbare varianten in beeld en kunnen er in voldoende mate keuzes worden gemaakt straks;
- worden de nodige onderzoeken verricht, zodat die varianten straks ook kunnen worden beoordeeld.

De procedure voor het dijkontwerp loopt parallel met de m.e.r.-procedure.

Toelichting door de heer D. ten Hooven, Provincie Gelderland

Een MER is een instrument om het milieubelang volwaardig mee te nemen in de besluitvorming. Een MER is altijd gekoppeld aan een plan, in dit geval het plan voor de dijkeruglegging. Dat plan doorloopt de procedure die op grond van de Wet op de Waterkering gevolgd moet worden.

Bij de MER speelt de commissie voor de m.e.r. een belangrijke rol. Dit is een landelijk werkende, onafhankelijke commissie, bestaande uit een voorzitter, een secretariaat en een aantal specialisten, o.a. op het gebied van water, landschap, natuur en cultuurhistorie. Per m.e.r.-plichtig project wordt een werkgroep ingesteld van ongeveer 5 personen, en die werkgroep kijkt of alle belangen - naast die van de veiligheid - volledig zijn meegenomen binnen het project. De werkgroep brengt twee keer advies uit aan Gedeputeerde Staten.

Het plan voor de dijkeruglegging is een m.e.r.-plichtig project en moet worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten. Daarom zijn Gedeputeerde Staten het 'bevoegd gezag'. Waterschap Rivierenland is initiatiefnemer, en het waterschap heeft Rijkswaterstaat gemandateerd op te treden als uitvoerend initiatiefnemer.

De startnotitie is de eerste fase in de m.e.r.-procedure. Die startnotitie is opgesteld door Rijkswaterstaat. Rijkswaterstaat heeft de startnotitie aangeboden aan Gedeputeerde Staten. Gedeputeerde Staten heeft de startnotitie bekendgemaakt en deze 4 weken ter inzage gelegd, namelijk van 8 mei tot 4 juni a.s. Binnen die periode kunnen schriftelijk en mondeling reacties worden ingediend bij Gedeputeerde Staten. De inspraak is vooral bedoeld om inzicht te krijgen in ideeën van belanghebbenden en belangstellenden over de te onderzoeken alternatieven, varianten en milieueffecten. Het gaat vanavond niet om het maken van keuzes. Vanavond moet worden aangegeven wat - naast hetgeen reeds in de startnotitie staat - nog meer moet worden onderzocht om uiteindelijk de beste oplossing te kunnen kiezen.

Na 4 juni sturen Gedeputeerde Staten de startnotitie en de inspraakreacties naar de commissie voor de m.e.r. Deze commissie brengt daarna advies uit aan Gedeputeerde Staten over de richtlijnen voor de inhoud van de projectnota/MER.

Vervolgens stellen Gedeputeerde Staten, mede op basis van de inspraakreacties, adviezen van wettelijke adviseurs en het advies van de commissie m.e.r., de richtlijnen vast. In die richtlijnen staat welke alternatieven en welke milieugevolgen in de MER onderzocht moeten worden.

Binnen 13 weken na het starten van de procedure moeten Gedeputeerde Staten de richtlijnen vaststellen. Dit moet dus gebeuren vóór 7 augustus. Iedereen die een

mondelijke of schriftelijke reactie heeft ingediend, ontvangt een exemplaar van de richtlijnen en kan zo ook zien hoe met zijn/haar opmerkingen is omgegaan.

De volgende stap in de procedure is het opstellen van de projectnota/MER en het dijkenplan. Het MER wordt opgesteld door Rijkswaterstaat aan de hand van de richtlijnen die Gedeputeerde Staten hebben gegeven. Voor deze fase zijn in de wet geen termijnen gesteld, maar Rijkswaterstaat streeft ernaar om dit in juli 2004 klaar te hebben.

In de projectnota/MER komen aan de orde een analyse van de huidige situatie en toekomstige ontwikkelingen, een beschrijving van mogelijke oplossingen, alternatieven en varianten en een overzicht van de effecten. Tegelijk wordt in deze fase gewerkt aan een ontwerpplan voor de dijkeruglegging en het voorontwerp van het bestemmingsplan. De vaststelling en goedkeuring van het dijkenplan gebeurt op grond van de Wet op de Waterkering, en wat het bestemmingsplan betreft gebeurt dit op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Het is de bedoeling om de procedures van het bestemmingsplan en het dijkerugleggingsplan zoveel mogelijk parallel te laten verlopen.

Als het uiteindelijke MER klaar is, wordt het tegelijk met het ontwerp dijkenplan aangeboden aan Gedeputeerde Staten. De volgende fase in het proces, namelijk van inspraak, advies en toetsing, breekt dan aan. Gedeputeerde Staten controleren of het MER voldoet aan de richtlijnen. Als Gedeputeerde Staten daarmee kunnen instemmen, dan wordt het MER bekend gemaakt binnen 8 weken nadat het bij Gedeputeerde Staten is binnengekomen. Vervolgens ligt het MER 4 weken ter inzage, samen met het ontwerp dijkenplan en het voorontwerp bestemmingsplan. Gedurende die 4 weken wordt een informatiebijeenkomst gehouden en is het mogelijk om inspraakreacties (zienswijzen) in te dienen bij Gedeputeerde Staten betreffende het MER en het ontwerp dijkerugleggingsplan. Men moet bij de gemeente Nijmegen zijn voor reacties op het voorontwerp van het bestemmingsplan.

Direct na deze inspraak brengt de commissie voor de m.e.r. advies uit over de volledigheid en de kwaliteit van het MER. Dit noemt men het toetsingsadvies. De commissie kijkt dan ook naar de inspraakreacties, maar spreekt geen voorkeur uit voor een bepaald alternatief.

Het plan voor de dijkeruglegging wordt vastgesteld door het algemeen bestuur van het Waterschap Rivierenland, en die stuurt dat ter goedkeuring naar Gedeputeerde Staten. Als Gedeputeerde Staten het plan hebben goedgekeurd, wordt het bekendgemaakt en zijn er de nodige beroepsmogelijkheden. Men kan in beroep gaan tegen de goedkeuring bij de rechtbank, en daarna is nog hoger beroep mogelijk bij de Raad van State.

Het bestemmingsplan doorloopt de procedure op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, hetgeen vaststelling door de gemeenteraad betekent en goedkeuring door Gedeputeerde Staten. Hier is er slechts één beroepsmogelijkheid, namelijk rechtstreeks bij de Raad van State.

Vóór met de uitvoering van het plan kan worden begonnen, zijn de nodige vergunningen en ontheffingen vereist - bijvoorbeeld kap- of bouw- of aanlegvergunningen. Voor de afgifte van deze vergunningen moeten de gebruikelijke procedures worden gevolgd.

De laatste stap van het proces is de uitvoering en evaluatie. Als alle procedures voor vergunningen en beroepsprocedures zijn afgerond, kan worden begonnen met de uitvoering van het project. Als het project helemaal is uitgevoerd, moet nog een evaluatie plaatsvinden. Daarin wordt onderzocht wat de gevolgen zijn geweest voor het milieu.

3. Informatieve vragen over het project Dijkteruglegging Lent

De heer Gerrits vraagt of de actuele politieke situatie ertoe zou kunnen leiden dat het plan voor de dijkteruglegging straks in een la verdwijnt.

De heer Van der Graaf zet uiteen dat het dijkterugleggingsplan in het MIT-projectenboek (*meerjarenprogramma infrastructuur en transport*) is opgenomen, waarmee het onderdeel is van de rijksbegroting. Dit houdt in dat er voor het dijkterugleggingsplan geld is gereserveerd. Als wordt besloten tot dijkteruglegging, gaat de heer Van der Graaf er vanuit dat daarvoor ook de middelen beschikbaar zijn.

De heer Gerrits mist in de startnotitie de effecten van eventuele maatregelen in Duitsland. Hij informeert of zulke maatregelen in de varianten worden meegenomen en of daarover gesprekken met Duitsland worden gevoerd.

De heer Van der Graaf licht toe dat er intensief overleg met Duitsland is over de hoogwater problematiek. Er worden in dat kader ook projecten samen met Duitsland uitgevoerd, ook in Europa. In Duitsland kan echter het probleem in Nederland niet helemaal worden opgelost, reden waarom ook hier iets moet worden gedaan.

Het verbaast de heer Gerrits dat de omlijning van het projectgebied voor een deel door het water loopt. Hij begrijpt daaruit dat er rekening is gehouden met stedelijke ontwikkeling, op grond waarvan de vraag rijst of het dan toch zo is dat men in de Ooijpolder wil gaan bouwen.

De heer Van der Graaf zet uiteen dat de omgrenzing van het projectgebied zodanig is gekozen dat zowel de instroom- als de uitstroomopening vorm kan worden gegeven. De grens is over water getrokken om aan te geven dat de projectgroep zich niet bemoeit met de kade van Nijmegen of met de Ooijpolder.

De heer Ulijn merkt op dat de dijkverzwaring 2 jaar terug beperkt moest blijven tot het in de grond trillen van platen, verhogen kon daar niet. Met het plan Brokx zou die dijk nu wel verhoogd moeten worden, naar aanleiding waarvan de vraag rijst wat er dan met de huizen aan de Oosterhoutse Dijk gebeurt.

De heer De Bruijn verwijst in eerste instantie voor het antwoord op deze vraag naar het projectgebied wat is aangeduid. Verder is het zo dat er bij het plan Brokx sprake is van een dijkteruglegging, hetgeen betekent dat de hoge rivierwaterstanden wat lager kunnen uitpakken. In hoeverre dat effecten heeft voor het deel waar Oosterhout aan de dijk grenst, kan de heer De Bruijn op dit ogenblik niet overzien. Wel weet hij dat voor het gehele riviertraject op dit moment rivierverruimende maatregelen worden bedacht en ontwikkeld. Die voorzien erin dat elders geen dijkverhogingen meer nodig zullen zijn. Dat wil zeggen dat als het beleid zoals het Rijk, de Provincie, de gemeente en het Waterschap dat voorstaan en dat wordt ontwikkeld in de zgn. Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier, als dat slaagt - en er zijn perspectieven dat dat wel degelijk gehaald kan worden - dan zijn dijkverhogingen in die omgeving niet meer aan de orde.

De heer Ulijn verduidelijkt dat hij het niet over Oosterhout heeft, maar over de Oosterhoutse Dijk. De Oosterhoutse Dijk is een gedeelte van de bestaande Waaldijk, liggend tussen de spoorbrug en de stadsbrug in, en dat valt binnen het bestaande plangebied.

De heer Van der Graaf merkt op dat er sprake lijkt te zijn van een misverstand. Het dijkterugleggingsproject omvat de aanleg van een nieuwe dijk, met daarvoor een geul voor rivierverruiming en dan komt er een eiland, voor een groot deel bestaande uit de Oosterhoutse Dijk. Het plan Brokx voorziet in een ophoging tegen de Oosterhoutse Dijk aan (huidige binnenkant), zodat een hoogwatervrij eiland ontstaat waarop eventueel kan worden gebouwd. De bebouwing aan de buitenkant van de Oosterhoutse dijk kan dan

blijven bestaan. De hoogte van het buitendijkse gebied zal in de m.e.r. heel nauwkeurig worden bekeken. Dat is een lastig punt, waarbij het zo is dat de normen voor buitendijks gebied een stuk lager liggen dan voor binnendijks gebied.

De heer Ulijn verzoekt om een eenduidig antwoord op de vraag of de huizen aan de Oosterhoutse Dijk, en wel het stuk tussen de stadsbrug en de spoorbrug, al dan niet in gevaar komen.

De heer Van der Graaf antwoordt dat de buitendijkse bebouwing, op drie huizen na, gespaard blijven in het voorkeursmodel. Wat de bebouwing aan de binnendijkse kant betreft, is een antwoord veel lastiger te geven. Als die huizen laag liggen, zullen ze moeten worden gesloopt, maar huizen die hoger liggen, kunnen mogelijk gespaard blijven - eventueel met voorzieningen in de kelder e.d. Dat zijn zaken die uitgezocht gaan worden.

De heer Mikx, wonend aan de Oosterhoutse Dijk, merkt op dat Veur-Lent niet alleen aan de binnendijkse kant wordt afgebroken, maar dat er ook een verkeersbrug wordt verlengd. Dat laatste wordt echter niet genoemd. Aan de rechterkant, waar de verkeersbrug verlengd is en aanlandt, komt een waterkering te staan die een hoogte krijgt van 17.00 meter + N.A.P. Aan de Nijmeegse kant is een waterkering van 14.85 meter + N.A.P. hoog en daar wordt gedacht aan een verhoging van 50 centimeter, waarmee de waterkering daar een hoogte van 15.35 meter + N.A.P. zou krijgen. De heer Mikx vraagt aan de heer De Bruijn waarom de waterkering aan de Lentse kant dan zoveel hoger zou moeten worden. De gemeente heeft hierover al een beslissing genomen en ook al afspraken gemaakt met de staatssecretaris, maar diezelfde staatssecretaris is nog bezig met het maken van een Planologische Kernbeslissing voor de hele rivier. Het MER daarvoor is nog niet klaar en er zijn nog geen keuzes gemaakt, maar Waterschap Rivierenland kiest er wel al voor om het oude dorp af te breken. De heer Mikx merkt op dat er met verschillende maten wordt gemeten en dat er door de gemeente Nijmegen al besluiten worden genomen vóór de Planologische Kernbeslissing uit. Hij vraagt de heer De Bruijn waarom het Waterschap meegaat in die onterechte gang van zaken.

De heer De Bruijn legt uit dat het Waterschap hier hetzelfde beleid hanteert als in andere delen van het rivierengebied. Uitgegaan wordt van de normhoogte zoals die in 1996 is vastgesteld, waarbij zij opgemerkt dat die normhoogte eigenlijk al naar boven toe is bijgesteld. Op de normhoogte wordt een halve meter waakhoogte gezet en vervolgens wordt nog rekening gehouden met een zekere mate van restzetting. Net als elders in het rivierengebied wordt bij het verlenen van vergunningen en ontheffingen voor bebouwing rekening gehouden met een zgn. profiel van vrije ruimte (1 meter), zodat voor de toekomst gewaarborgd is dat de dijk nog kan worden verhoogd, maar ook kan die verhoging direct al in het plan worden meegenomen. Er is dus geen sprake van meten met 2 maten.

Desgevraagd antwoordt de heer De Bruijn dat ook aan de Nijmeegse kant ter hoogte van de verkeersbrug van een hogere waterstand wordt uitgegaan.

De heer Mikx verduidelijkt dat hij het wat de Nijmeegse kant betreft heeft over recht aan de overkant van Lent, oftewel kilometerpaal 884.

De heer De Bruijn zet uiteen dat daar rekening wordt gehouden met een maatgevende waterstand van 14.85 meter + N.A.P. Daar wordt 50 centimeter waakhoogte bij opgeteld, 1 meter vrije ruimte en de zetting die moet kunnen optreden na aanleg. Aan de Waalkade in Nijmegen zal echter niet een waterkering van 17 meter worden aangelegd, omdat daar geen sprake is van een nieuwe maar van een bestaande ontwikkeling. Alleen daar waar een nieuwe dijk wordt aangelegd of nieuwe bebouwing wordt gerealiseerd, wordt gerekend met een profiel van vrije ruimte van een meter.

De heer Mikx legt de vraag neer hoe ver het Waterschap in de toekomst wil kijken. Pas over 15 jaar is duidelijk of de waterdoorvoer bij Lobith inderdaad 18.000 m³ per seconde is. Het lijkt de heer Mikx voorbarig om vooruitlopend op die onzekere situatie nu al dijken van 17 meter hoog te gaan bouwen.

De heer De Bruijn wijst erop dat in de berekeningen wordt uitgegaan van de norm van 15.000 m³ water per seconde, oftewel van de hedendaagse afvoer, terwijl de door de staatssecretaris vastgestelde norm op 16.000 m³ water per seconde ligt. Dat wil zeggen dat eigenlijk met een wat hogere waterstand rekening zou moeten worden gehouden.

De heer Mikx vraagt bij welke instantie de beslissing over de verschillende varianten ligt.

De heer Ten Hooven antwoordt dat de provincie de richtlijnen vaststelt voor de op te stellen projectnota/MER. Het dijkenplan wordt door het algemeen bestuur van het Waterschap Rivierenland vastgesteld, waarna het ter goedkeuring aan Gedeputeerde Staten wordt voorgelegd.

De heer Van de Pas heeft gelezen dat de verlengde verkeersbrug tot 7 meter wordt verhoogd. Hij vraagt of dat inderdaad zo is.

De heer Van der Graaf merkt op dat nog uitgezocht gaat worden hoe hoog de verkeersbrug precies moet worden, maar op dit moment wordt gedacht aan een verhoging van ca. een halve meter ter plekke van de oversteek waar de nieuwe singels gepland staan.

De heer Van de Pas geeft voor het richtlijnenonderzoek in de m.e.r. de suggestie mee om de mogelijkheden van beperking van zo'n verhoging te onderzoeken. Een optie zou zijn de brug te integreren in de dijk.

De heer Van der Graaf zet uiteen dat voor zover hij dat nu kan overzien, de kruising met de nieuwe geplande singel bepalend is voor de verhoging van de verkeersbrug. Minder bepalend is de kruising met de Oosterhoutse Dijk.

De heer Van de Pas vraagt of de nevengeul uitsluitend wordt gegraven met het oog op waterafvoer, of dat daarmee tevens wordt geanticipeerd op de mogelijkheid dat in de toekomst ook boten door die geul zouden moeten gaan, en ook de brug omhoog zou moeten.

De heer Van der Graaf antwoordt dat niet meespeelt dat de geul gebruikt zou gaan worden als vaargeul voor de doorgaande scheepvaart of voor grote beroepsvaart. Dat is absoluut niet de bedoeling.

Alle getallen die hij heeft gehoord en gezien bij elkaar optellend, stelt de heer Mikx vast dat de verkeersbrug fors hoger zal moeten worden; op de tekening die de heer De Bruijn heeft laten zien, staat ter plaatse '17 m' en verondersteld mag worden dat de waterkering daar 17 meter hoog is. Richting het westen loopt die dijk wel af, maar ten opzichte van het 10 meter hoge maaiveld is er altijd nog een heel aantal meters verschil. Daar komt vervolgens nog het e.e.a. bovenop, dus die weg zal omhoog gekrikt moeten worden. De opmerking van de heer Van der Graaf dat de verkeersbrug maar 0,5 meter hoger dan de huidige hoogte wordt, valt daarmee niet te rijmen. De heer Mikx stelt vast dat het plan Brokx voor Lent een zeer bedreigend scenario is en hij verzoekt de provincie met klem om dat plan te laten vervallen.

De heer Van der Graaf zet uiteen dat de nieuwe weg over de nieuwe dijk en over de singels heen zal moeten, waarna de weg weer afdaalt naar het niveau dat het nu ook heeft. Hij merkt op bewust nog geen getallen te hebben genoemd, omdat in de komende studie nog allerlei dingen moeten worden uitgezocht.

Mevrouw Augustijn merkt op zich te kunnen voorstellen dat hetgeen is gepresenteerd als een verontrustende ontwikkeling wordt ervaren, maar daarbij zij opgemerkt dat nog niet bekend is hoe die ontwikkeling zal zijn.

De heer De Bruijn verduidelijkt dat hij niet heeft gezegd dat de dijk 17 meter hoog zal worden. Wel is het zo dat in het geval van nieuwbouw de dijk hoger moet worden dan wanneer er geen nieuwbouw komt. Het kan echter ook zo zijn dat een dijk á 15,85 meter + N.A.P. wordt uitgevoerd, rekening houdend met een mogelijke verhoging in de toekomst. In het planproces moet worden uitgezocht hoe met deze kwestie moet worden omgegaan.

De heer Brouwer vraagt hoe breed de kwelsloot wordt.

De heer Van der Graaf antwoordt dat dit nog niet bekend is. Dit is een vrij lastig probleem en daar zal eerst nog nader onderzoek naar moeten worden gedaan.

De heer Brouwer brengt naar voren dat bekend is dat de grintlaag heel diep zit, reden waarom de sloot volgens hem in ieder geval veel breder dan 10 meter zal worden.

De heer Van der Graaf zet uiteen dat een aantal dingen wel en een aantal dingen nog niet bekend is. De breedte van de kwelsloot is bijvoorbeeld afhankelijk van het al dan niet aanwezig zijn van kleilagen, of die kleilagen wel of niet op elkaar aansluiten etc. Er moet dus nog bodemonderzoek worden gedaan en daaruit volgt dan een ontwerp voor een kwelsloot.

De heer Brouwer informeert of er andere mogelijkheden zijn om het kwelwater tegen te houden.

De heer Van der Graaf licht toe dat het de bedoeling is om een ontwerp te maken waarin zo min mogelijk kwelwater optreedt. De kwelsloot is er vervolgens voor het geval er wel kwel is. Het is de bedoeling om dat in het gebied zelf te bergen, in ieder geval tijdelijk. Vanuit die invalshoek worden de Waalsprong en het hele gebied bekeken.

Mevrouw Vonk merkt op dat de praktijk uitwijst dat kwelwater forse vertragingen kan veroorzaken bij grond- en wegenwerken (Lawickstraat). Zij vraagt hoe daarmee zal worden omgegaan.

De heer Van der Graaf herhaalt dat het de bedoeling is om een ontwerp te maken waarbij de kwel minimaal is. In het MER wordt van de verschillende varianten op rij gezet hoe die zich op dit punt tot elkaar verhouden.

Met het oog op de stadsbrug informeert mevrouw Vonk of eraan is gedacht om onder de Waal door te gaan in plaats van er overheen.

De heer Van der Graaf merkt op dat vragen over de tweede stadsbrug aan de gemeente moeten worden gesteld.

De heer Van Oer wijst erop dat steeds wordt gesproken over een 'flessenhals'. In het geval van een flessenhals zou opstuwung aan de orde zijn. Echter, vóór Lent is er een verbreding, dan komt er een versmalling, maar bij de verkeersbrug is er weer een verbijding. De vergelijking met een venturiebus zou dus beter op zijn plaats zijn. In dat geval treedt er geen opstuwung op, maar een versnelling. Met andere woorden: er is geen sprake van een opstuwend effect maar van een venturie-effect. Verder vraagt hij of het klopt dat bij een waterdoorvoer van 16.000 m³ per seconde bij Lobith, de opstuwung bij Nijmegen op 40 á 50 centimeter is berekend. Zo ja, dan zou de bestaande dijk hoog genoeg zijn om dat op te vangen.

De heer Van der Graaf antwoordt dat de opstuwung in de m.e.r. nog berekend moet worden. Professor Van Ellen wordt betrokken bij het opstellen van het MER.

Mevrouw ?? vraagt waarom Rijkswaterstaat niet heeft gekozen voor het alternatief als voorkeur. Ten eerste ziet dat er veel simpeler uit, ten tweede is het veel minder duur en ten derde heeft heel Lent de voorkeur voor het alternatieve plan.

De heer Van der Graaf merkt op dat beide alternatieven in de m.e.r. serieus onderzocht gaan worden. Daarbij zij opgemerkt dat er qua ingewikkeldheid niet veel verschil is tussen de beide varianten. De voorkeur voor het plan Brokx is gebaseerd op de uitkomst van eerste berekeningen dat de dijkeruglegging meer ruimte geeft aan de rivier dan het plan Van Ellen. Een tweede reden is dat het plan Brokx meer flexibiliteit in het rivierstelsel biedt.

De heer Derksen merkt op dat het hem beter lijkt om de versmalling in de rivier niet op te heffen. Als dat wel wordt gedaan, zit Oosterhout bij hoogwater immers in de gevarenzone.

Verder merkt de heer Derksen op dat de mensen uit het betreffende gebied misschien nog wel 10 jaar of langer in onzekerheid zullen verkeren over wat er gaat gebeuren, gezien de vraagtekens die bij het verloop van de besluitvorming kunnen worden gezet. Er lopen voor het gebied immers vier m.e.r.-procedures (*Waalssprong, stadsbrug, dijkeruglegging, ruimte voor de rivier*).

De heer Derksen geeft de suggestie mee om de rivierverruiming zodanig te realiseren, dat er wél ruimte is voor vrachtvervoer over water. Schepen nemen immers veel meer vracht tegelijk mee dan vrachtwagens. Als er dan in de uiterwaarden, net als vroeger, weer vee wordt gezet in plaats van de natuur die daar nu is aangelegd, dan is er ruimte genoeg om het water af te voeren naar Rotterdam toe en er is dan ook voldoende plaats voor de huizen die nu vanwege de dijkeruglegging moeten verdwijnen. In principe is er plek in het gebied voor allemaal om te wonen, maar een meedenken van de overheid mist de heer Derksen daarin.

De heer Van der Graaf merkt op dat wel degelijk naar de mogelijkheid van rivierverruiming middels de bestaande uiterwaarden wordt gekeken. Wat Lent betreft wordt echter vooruit gelopen op de planologische kernbeslissing omdat er met het oog op de nieuwbouwplannen van de gemeente snel duidelijkheid moet komen over de vraag of er al dan niet een dijkeruglegging komt.

- - - P A U Z E - - -

4. Inspraakreacties inzake het project Dijkeruglegging Lent

Mevrouw Augustijn merkt op dat tot 4 juni schriftelijke inspraakreacties kunnen worden ingeleverd. De mondelinge reacties vanavond zullen op dezelfde wijze als de schriftelijke worden meegenomen in de inspraakreactienota.

- 4.1 De heer Ulijn is van mening dat met het plan om een geul in Veur-Lent te graven, een oplossing aan de verkeerde kant van de dijk wordt gezocht. Op deze wijze wordt er immers water naar de verkeerde kant gebracht. Eerst zou moeten worden bekeken of er een oplossing te vinden is tussen de dijken, en als dat niet lukt, moet worden bekeken of er andere oplossingen mogelijk zijn. Nu wordt echter begonnen vanuit de verkeerde kant, iets waartegen hij bezwaar heeft.

- 4.2. De heer Gerrits merkt op dat gebleken is dat er vanuit de teksten veel onduidelijkheid is, reden waarom er een maquette van de beide varianten had moeten staan. Hij legt het verzoek neer om dat voor het verdere traject alsnog te realiseren.
- 4.3. De heer Gerrits heeft bezwaar tegen de contouren van het plangebied. Aan de Nijmeegse kant lopen de lijnen door het water heen, waarmee de Nijmeegse en Ooijse kant buiten het plangebied vallen. Hij legt het verzoek neer om het plangebied van dijk tot dijk uit te breiden, en op basis van dat gebied te bezien waar de rivier meer ruimte nodig heeft.
- 4.4. De heer Van de Pas legt de vraag neer om eerst te onderzoeken of er inderdaad wel sprake is van opstuwning alvorens de planvorming verder ter hand wordt genomen.
- 4.5. De heer Van de Pas merkt op dat als er sprake is van opstuwning, er twee varianten zijn. Daarvoor zou hij als richtlijn meegenomen willen zien dat de verkeersbrug in principe niet wordt verhoogd maar dat er naar alternatieven wordt gezocht. Te onderzoeken alternatieven zijn bijvoorbeeld integratie van de brug in de dijk, of verlaging van toekomstige singels.
- 4.6. De heer Van de Pas geeft mee dat de veiligheid van fietsers een belangrijk aandachtspunt dient te zijn als het gaat om de toekomstige fietsaansluitingen (*met name de op- en afritten naar de brug*).
- 4.7. De heer Broekman is van mening dat de uitgangspunten die in de presentatie vanavond verwoord zijn, nogal vaag zijn. Aangegeven is dat er ruimte voor de rivier moet zijn en dat er een oplossing voor de problematiek van de flessenhals moet komen. De heer Van der Graaf heeft gezegd dat het Kabinet als standpunt heeft neergelegd dat moet worden uitgegaan van een waterafvoer van 18.000 m³/seconde, maar de officiële norm is een waterafvoer van 16.000 m³/seconde. Ook is gezegd dat wat de oplossing betreft moet worden gekeken naar de flexibiliteit voor de toekomst. Kortom, er zijn nauwelijks harde c.q. meetbare uitgangspunten genoemd. Het uitgangspunt voor het rivierkundige probleem dat voorligt, moet keihard geformuleerd worden.
- 4.8. De heer Broekman merkt op dat in een van de presentaties de ruimtelijke ontwikkeling als een doelstelling is genoemd. Er is hier echter sprake van een rivierkundig probleem, waarmee de doelstelling het aanpakken van het rivierkundige probleem zou moeten zijn. Het is logisch dat uiteindelijk ook naar de ruimtelijke invulling moet worden gekeken, maar dat moet niet onder de oplossingen voor het rivierkundige probleem worden gepresenteerd.
- 4.9. De heer Broekman merkt op dat het geluid gaat dat het plan Brokx de mogelijkheid in zich bergt voor twee jachthavens. De Waal is er nadrukkelijk niet voor de pleziervaart. Het gaat om het oplossen van het rivierkundige probleem, niet om het gebied een recreatieve invulling te geven. Die gedachte zou absoluut niet meegenomen mogen worden.
- 4.10. Mevrouw Nabbe, wonend aan de Oosterhoutse Dijk, merkt op dat zij direct betrokkene is, maar sterker nog: direct gedupeerde, reden waarom mogelijk haar objectiviteit in dezen zal worden betwijfeld. Een soortgelijke twijfel treft echter ook de deelnemers aan het m.e.r.-onderzoek. Er zijn bij betrokken bewoners twijfels aan de bedoelingen en objectiviteit van de projectgroep. Welke belangen prevaleren hier? Belangen van stedenbouwkundigen? Ambities van hautaine, op carrière uit zijnde wethouders? Wellustigheid van waterbouwkundige ingenieurs? Óf de beheersing van het snel toestromende water? Mevrouw Nabbe begrijpt dat het antwoord hierop niet direct kan worden gegeven. Echter, met betrekking tot de problematiek staat zij versteld van de handelssnelheid. De nota van

onze kroonprins had nauwelijks het daglicht gezien, of de dijkverlegging bij Veur-Lent was al een feit. Grondig materieonderzoek was en is blijkbaar niet nodig. Een nota van ingenieursbureau Haskoning werd nog snel geproduceerd, maar ook deze kwam tot de conclusie dat het voorliggende plan Brokx van een unieke schoonheid was. Het wekt verbazing dat er nu een ander alternatief ter tafel ligt dat op zijn merites bekeken moet worden, waarvoor weer in zee wordt gegaan met hetzelfde ingenieursbureau. In hoeverre kunnen de bewoners nu rekenen op een objectief uitgevoerd onderzoek?

In de startnotitie ontbreekt een aantal zaken, terwijl andere zaken onderbelicht zijn:

1. Hebben de Duitse maatregelen en toekomstige plannen nog invloed op de Nederlandse problematiek? En zo ja, welke?
2. Dient een stroomopwaartse oplossing niet te prevaleren en zo ja, waarom slaan we dan niet de handen ineen met onze oosterburen?
3. Wordt binnen het projectgebied voor het plan Lentse Warande ook gekeken naar aanpassingen aan de Nijmeegse kant? Zo niet, moet dan het projectgebied niet worden uitgebreid?
4. Uiterwaarden vergraven met eventuele nevengeulen en aanpassingen zijn relatief kleine ingrepen boven de zeer dure en complexe dijkverlegging. De financiële consequenties ontbreken in de startnotitie. Is het in deze huidige tijd niet zeer belangrijk om ook te kijken naar het kostenaspect?
5. Bij het uitgraven van uiterwaarden gaat het schitterende rivierenlandschap niet verloren. De ruimtelijke kwaliteit in dezen vraagt niet om een stedenbouwkundig gebied. Deelt de Provincie deze mening?
6. *De consequentie van de brug die het stadseiland moet ontsluiten, moet dat niet ook worden meegenomen in de m.e.r.-procedure?*

Mevrouw Nabbe merkt op dat de periode vanaf september 2000 voor haar en haar gezin een behoorlijke impact heeft gehad. In deze periode is een gevoel ontstaan van machteloosheid en onzekerheid. Er wordt niet mét maar óver de mensen gesproken. De aankondigde bestuurlijke vernieuwingen waarin centraal staat: mét de burgers, in plaats van óver de burgers, zijn in Nijmegen niet doorgedrongen. De communicatie met de gemeente loopt stroef en betrokkenen moet vaak uit de kranten het nieuws halen. Mevrouw Nabbe hoopt dat bij de thema's 'ruimte voor de Waal' en 'ruimte voor de veiligheid' er ook nog plaats is voor ruimte voor volwaardigheid en eerlijkheid.

Tot slot: het behoeft geen betoog dat de variant Lentse Warande voor betrokkenen vanuit vele gezichtspunten de voorkeur heeft.

- 4.11. De heer Coopmans, voorzitter van de werkgroep Groene Long uit Oosterhout, merkt op dat zijn werkgroep ook via de pers al het geluid heeft laten doorklinken dat grootschalige projecten als deze in Nederland al vaker zijn gestruikeld, meestal vanwege een gemis aan draagvlak. Ook bekend is dat er infrastructurele projecten wél zijn geslaagd. Kenmerk daarvan is dat de zgn. nut en noodzaak discussie zich onderscheidt door een open onderzoek en procesgang, waarin iedereen - en met name alle betrokkenen - wordt benaderd en het startpunt niet een vooringenomen standpunt is. De heer Koopmans dringt er daarom op aan dat de hele procedure wordt herzien en dat de huidige strategie wordt losgelaten.
- 4.12. De heer Coopmans wijst erop dat een MER-rapport zich wellicht onderscheidt door meten en het zichtbaar maken van zaken middels getallen, maar alle zgn. zachtere effecten blijven buiten beschouwing. Een dijkteruglegging vraagt offers van de inwoners, van de bedrijven, maar ook van de natuur direct aan het gebied grenzend. Die offers worden niet meetbaar gemaakt in een m.e.r.-procedure. Een studie in Wageningen van het onder-

zoeksinstituut Alterra heeft daarvoor ca. een jaar geleden wel meetinstrumenten aangereikt. De heer Koopmans dringt er met klem op aan dat deze instrumenten worden gehanteerd en meegenomen in de besluitvorming.

- 4.13. De heer Derksen legt de vraag neer of de mensen die vanavond aanwezig zijn, onderzoeksgegevens en het MER-rapport e.d. toegestuurd kunnen krijgen, zodat zij daarvoor niet steeds naar gemeente- en provinciehuis hoeven te gaan. Tevens geeft de heer Derksen aan dat hetgeen hij voor de pauze heeft gezegd aangemerkt moet worden als inspraakreactie.
- 4.14. In het kader van 'ruimte voor de rivier' en onder verwijzing naar de klei- en zandafgravingen die in het verleden beneden bij de spoordijk hebben plaatsgevonden, geeft de heer Derksen vanuit financieel oogpunt de suggestie mee om na te gaan of het mogelijk is om daar nu weer zand af te graven en het vervuilde zand dat misschien van boven de rivieren moet worden afgevoerd, op die locaties te plaatsen.
- 4.15. De heer Veldman merkt op de indruk te hebben dat het met het plan dijkteruglegging Lent dezelfde weg opgaat als het MTC en de Betuwelijn: de standpunten liggen vooraf vast en via allerlei rapporten wordt slechts daar naartoe gewerkt. Straks gaat het wel weer door omdat er al zoveel geld voor uit is gegeven.

5. Sluiting

Mevrouw Augustijn bedankt de aanwezigen voor hun aandacht en voor de plezierige wijze waarop gebruik is gemaakt van de gelegenheid tot inspreken. Zij wenst ieder wel thuis, waarna zij de hoorzitting sluit.

BEKENDMAKING

**Dijkteruglegging Lent in de gemeente Nijmegen.
Terinzagelegging en openbare informatie-bijeenkomst.**

Ingevolge de artikelen 7.12 tot en met 7.15 van de Wet milieubeheer maken Gedeputeerde Staten van Gelderland bekend, dat Rijkswaterstaat, directie Oost-Nederland te Arnhem, bij brief van 7 april 2003 (verzonden op 10 april 2003 en ingekomen 11 april 2003) mede namens het waterschap Rivierenland en het college van Burgemeester en Wethouders van Nijmegen bij ons college heeft ingezonden de "Startnotitie projectnota/mer dijkteruglegging Lent".

Bij Nijmegen versmalt de Waal zodanig dat kan worden gesproken van een "flessenhals". Dit levert problemen op bij het optreden van extreem hoge waterstanden in de rivier. De verwachting is dat de rivier in toenemende mate grote hoeveelheden water moet afvoeren. Daarnaast speelt de bouw van een nieuw stadsdeel "de Waalsprong" bij Lent. Woningbouw direct achter de bestaande waterkering maakt rivierverruiming in de toekomst praktisch onmogelijk. De voorkeur van de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat gaat uit naar de aanleg van een nieuwe, meer landinwaarts gelegen, primaire waterkering aan de rechteroever (noordoever) van de Waal. Het gemeentebestuur van Nijmegen wil in dat geval de nieuwe waterkering in de vorm van een bebouwbare kade aan te leggen. Na aanleg van de nieuwe waterkering wordt de bestaande dijk deels afgegraven. In de uiterwaard die zo ontstaat wordt een nevengeul aangelegd. Tegen het niet af te graven deel van de bestaande dijk wordt een ophoging gemaakt, zodat er een hoogwatervrij terrein ontstaat waarop wonen mogelijk is. Bij hoogwater is er sprake van een eiland dat te bereiken is via een brug over de nevengeul.

Te volgen procedure

De startnotitie is een eerste stap naar het milieueffectrapport (MER) en geeft in hoofdlijnen informatie over de manier waarop de betrokken overheden de dijkteruglegging Lent willen aanpakken. Aan de hand van de opmerkingen over de startnotitie, de adviezen van de wettelijke adviseurs en de Commissie voor de milieueffectrapportage, zal ons college de richtlijnen voor de inhoud van het te maken milieueffectrapport opstellen.

Dit MER zal over enige tijd samen met de projectnota en het ontwerp-plan voor de dijkteruglegging ook voor een ieder ter inzage worden gelegd.

Het MER en de projectnota vormen de basis voor de ingevolge de Wet op de waterkering vereiste besluiten van het waterschap Rivierenland en Gedeputeerde Staten tot vaststelling respectievelijk goedkeuring van het dijkverbeteringsplan. Bovendien vormt het MER de basis voor de ten behoeve van de (her)inrichting van het plangebied te nemen gemeentelijke besluiten tot het wijzigen van de voor dit gebied geldende bestemmingsplannen, voor zover geen onderdeel uitmakend van het dijkverbeteringsplan. De provincie treedt op als bevoegd gezag voor deze milieueffectrapportage.

Terinzagelegging

Van donderdag 8 mei 2003 tot en met 4 juni 2003 ligt een exemplaar van de startnotitie voor een ieder ter inzage in:

- het kantoor (bibliotheek) van Rijkswaterstaat, directie Oost-Nederland, Rijkskantorengedebouw, Gildemeesterplein 1, te Arnhem, op werkdagen van 9.00 uur tot 16.00 uur;

- de kantoren van het waterschap Rivierenland, Pr. Beatrixlaan 25 en Westluidensestraat 46, te Tiel, op werkdagen van 8.30 uur tot 12.00 uur en van 13.00 uur tot 16.00 uur;
- het gemeentelijk informatiecentrum Open Huis, Korte Nieuwstraat 6 te Nijmegen, op werkdagen van 9.00 uur tot 17.00 uur, op zaterdag van 10.00 uur tot 16.00 uur;
- de Openbare Bibliotheek, Steltsestraat 1, te Lent op maandag, woensdag en vrijdag van 14.00 uur tot 18.00 uur en op donderdag van 14.00 uur tot 20.00 uur;
- het Huis der Provincie (gebouw Rijnstate, kamer 7.13), Markt 1 I, te Arnhem, op werkdagen van 9.00 tot 12.00 uur en van 14.00 tot 16.00 uur en verder in nader overleg telefoon (026) 359 88 10.

Schriftelijke opmerkingen en adviezen

Gedurende de periode van terinzagelegging kan een ieder bij ons college schriftelijk zijn/haar opmerkingen indienen, die een bijdrage kunnen leveren aan de op te stellen richtlijnen voor de inhoud van het te maken milieueffectrapport (MER).

De opmerkingen dienen te worden gezonden aan

Gedeputeerde Staten van Gelderland
Postbus 9090
6800 GX Arnhem
onder vermelding van MW2003.16365, of per e-mail
mw.water@prv.gelderland.nl.

Degene, die een opmerking indient, kan daarbij verzoeken zijn of haar persoonlijke gegevens niet bekend te maken.

Openbare informatie-bijeenkomst

Ter toelichting van de startnotitie wordt een openbare informatie-bijeenkomst gehouden op donderdag 22 mei 2003 in Café Restaurant Het Witte Huis, Pastoor van Laakstraat 54, te Lent. Deze bijeenkomst begint om 19.30 uur. Aansluitend wordt dan de mogelijkheid geboden om mondelinge opmerkingen over de inhoud van de startnotitie kenbaar te maken. Degene, die niet in de gelegenheid is op bovenvermeld tijdstip een mondelinge opmerking in te dienen en dit alsnog wenst te doen, kan hiertoe contact opnemen met de provincie Gelderland (zie hieronder vermeld telefoonnummer).

Nadere informatie

Voor informatie over de startnotitie of de te volgen procedure kunt u zich wenden tot:

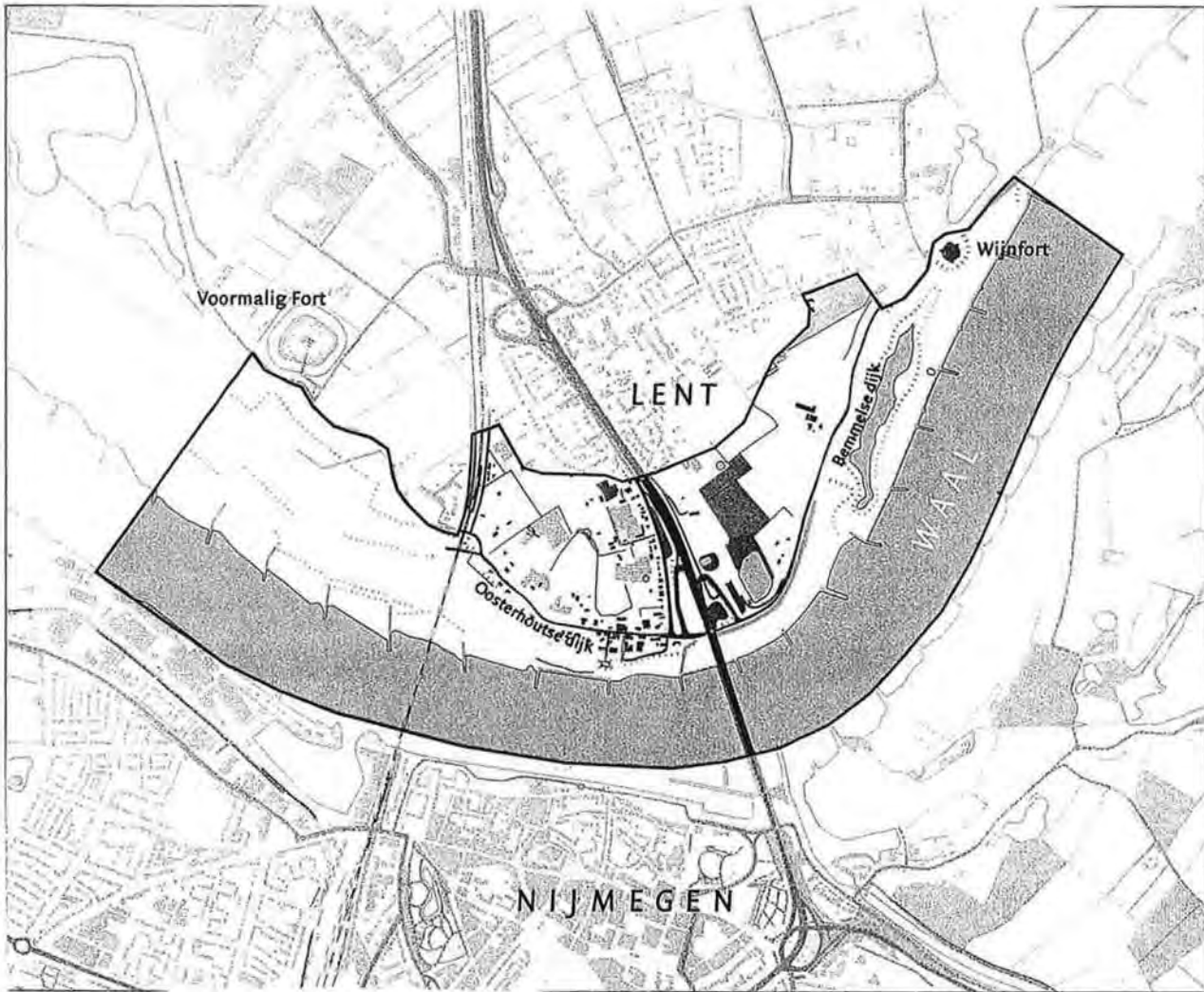
- Rijkswaterstaat, directie Oost-Nederland, dhr. D. van der Graaf, telefoon (026) 368 88 05;
- het waterschap Rivierenland, dhr. B. de Bruijn, telefoon (0344) 649 422;
- de provincie Gelderland, dhr. D. ten Hooven, (026) 359 88 10

Arnhem, 24 april 2003
nr. MW2003.16365

Gedeputeerde Staten van Gelderland
J. Kamminga - Commissaris van de Koningin
H.M.D. Brouwer - secretaris

BIJLAGE 4

BIJLAGE 6

Soortbescherming op grond van de Flora- en Faunawet

1. Welke beschermde planten- en diersoorten op grond van de FFW komen in en nabij het plangebied voor?
2. Leidt het realiseren van het voornemen tot handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen van de FFW betreffende planten en/of dieren?
3. Kan het plan zodanig aangepast worden dat dergelijke verboden handelingen niet worden gepleegd?
4. Is om het plan te kunnen uitvoeren een ontheffing op grond van art. 75 van de FFW vereist?
5. Ontheffing kan worden verleend, indien:
  - er geen andere bevredigende oplossing bestaat (reëel alternatief) en;
  - sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu gunstige effecten, en;
  - geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Gebiedsbescherming op grond van Habitatrichtlijn

1. Op grond van welke natuurlijke habitats (bijlage 1 van de Habitatrichtlijn) of welke beschermde soorten (bijlage 2) heeft het gebied zich gekwalificeerd?
2. Welke significante gevolgen met betrekking tot deze habitats en/of soorten kunnen er optreden ten gevolge van de voorgenomen activiteit afzonderlijk of in samenhang met andere plannen of projecten (cumulatie)?
3. Indien er sprake kan zijn van significante gevolgen, dan dient er een passende beoordeling uitgevoerd te worden door het bevoegd gezag. Daarbij komen de volgende aspecten aan bod:
  - zijn er alternatieve oplossingen (met inbegrip van mitigerende maatregelen), waardoor er geen significante gevolgen voor het beschermde gebied optreden?
  - zijn er dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden?
  - indien het project toch in of nabij een beschermd gebied moet plaatsvinden en mitigerende maatregelen onvoldoende oplossing zal bieden voor de mogelijke significante gevolgen, welke compenserende maatregelen zullen dan getroffen worden om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

Eisen aan compensatie (op grond van de Habitatrichtlijn)

1. Geen netto verlies aan waarden wat betreft areaal en kwaliteit (kwantitatieve en kwalitatieve eisen). Dat wil dus zeggen de staat van instandhouding van soorten die binnen de kwaliteitsdefinitie vallen dient na compensatie gelijk te zijn aan de situatie voor de ingreep.
2. Compensatie dient nabij het getroffen gebied plaats te vinden, of binnen het ecologische netwerk van de soort, onder de voorwaarde dat een duurzame situatie ontstaat (nabijheidbeginsel).
3. De algehele samenhang van Natura 2000 dient gewaarborgd te worden (instandhoudingdoelstelling): daarom kan er nooit financieel worden gecompenseerd.
4. Zowel feitelijk, financieel als bestuurlijk: compensatie tijdig regelen. Omdat gedurende de ingreep de kans op overleven vermindert, dient de compensatie voor de ingreep plaats te vinden.

BIJLAGE 7

Checklist systeemanalyse bodem en water

- Beschrijving van het maaiveldverloop;
- Beschrijving van de opbouw van de bodem en de diepere ondergrond en de geohydrologische schematisering;
- Beschrijving van de geomorfologie waarbij met name aandacht voor de aanwezigheid van zandbanen;
- Beschrijving van bodem- en grondwaterverontreinigingen;
- Beschrijving van het grondwatersysteem:
Grondwaterstanden en -stijghoogten;
Grondwatertrappen;
Grondwaterstromingspatronen;
Kwel- en infiltratiegebieden;
  - Aanwezige grondwateronttrekkingen;
  - Beschrijving van het oppervlaktewatersysteem:
    - Oppervlaktewater(streef)peilen;Stromingsrichtingen zomer en winter;
Oppervlaktewaterkwaliteit;
Waterbodemkwaliteit;
  - Beschrijving van de huidige droogleggingen in het gebied.